

Do wykorzystania na lekcjach:
geografii, historii, sztuki,
WOS (poziom ponadgimnazjalny), języka polskiego.

Warszawskie feng shui lewa do prawej, prawa do lewej

Mirosław Sielatycki

Cele lekcji

- pobudzenie do refleksji nad postrzeganiem przestrzeni miasta, w kategoriach materii i przepływów energii
- analiza kształtu przestrzennego aglomeracji warszawskiej, porównanie lewobrzeżnej i prawobrzeżnej części miasta
- poszukiwania wizualizujących modeli ukazujących spójności i odmienności obu części miasta z wykorzystaniem modeli filozoficznych pochodzących z innych kultur.

Metody pracy

- analiza zdjęć satelitarnych i lotniczych
- analiza zasad i symboli feng shui
- metody skojarzeń wizualnych.

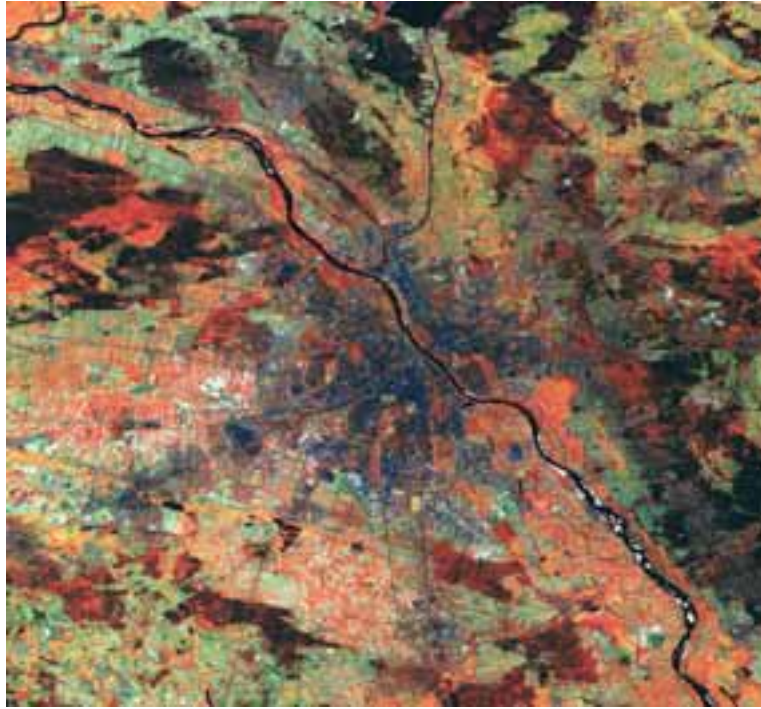
Środki dydaktyczne

- album *Tryptyk Warszawski*, tom *Spojrzenie Warsa*, s. 199
- opis filozofii Feng Shui (źródła internetowe)
- zdjęcia Wisły i jej brzegów w Warszawie.

Miejsce realizacji i czas trwania zajęć

- klasa lekcyjna (jeśli jest miejscem mocy) lub miejsce nad brzegiem Wisły (miejsce przepływu dobrej energii, ale w oddaleniu od mostów i tras drogowych)
- 1-2 godziny lekcyjne (pora dnia i roku dostosowana do wybranego żywiołu).

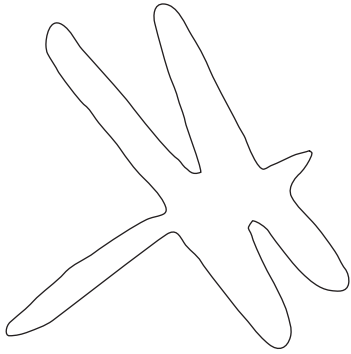
Przebieg lekcji

WIDZĘ

Patrzę na zdjęcie satelitarne aglomeracji warszawskiej. Widzę różnokolorowe plamy, linie, wstęgi, punkty, ale nie widzę granic administracyjnych. Dostrzegam jedynie mniej lub bardziej zwartą zabudowę urbanistyczną. Przestrzeń urbanistyczna staje się wyznacznikiem miasta, widzę jej nieregularny kształt, przypomina mi „rozwiazdę” (z ramionami rozwijającymi się wzdłuż linii kolejowych i głównych dróg). Ten warszawski „pająk” (kolejne skojarzenie kształtu aglomeracji) ma też swój wewnętrzny układ, którego najbardziej charakterystycznym elementem jest wstęga Wisły przecinająca miasto na dwie części. Szeroka dolina Wisły sprawia, że miasto z kosmosu wygląda jak „przekrojone niedokładnie na pół jabłko”, z mniejszą prawą częścią. Ale jak spojrzę inaczej, to znów widzę ciemny kształt zwartej zabudowy, który przypomina mi „ważkę”...

Proszę uczniów, aby naszkicowali schemat formy przestrzennej Warszawy, tak jak ją na tym zdjęciu zobaczyli emocjonalnie.

Moje skojarzenie	Twoje skojarzenia
 <p data-bbox="215 2033 311 2065">„ważka”</p>	

ANALIZUJĘ

Polecam uczniom, aby przedstawili narysowane przez siebie własne skojarzenia związane z kształtem aglomeracji warszawskiej. Pytam, z czym kojarzy im się sylweta miasta widziana z przestrzeni kosmicznej. Zachęcam do opowiedzenia o swoich wyobrażeniach kształtów miasta i skojarzeniach, na których budowali własne modele wyobrażeniowe.

Pytam również, czy słyszeli o feng shui, jeśli tak – to co im się kojarzy z tą filozofią, jeśli nie – krótko sam ją opisuje. Przez odwołanie się do innych niż europejskie systemów filozoficznych spróbujemy spojrzeć na Warszawę w niekonwencjonalny sposób.

Chińska sztuka feng shui wywodzi się z filozoficzno-religijnego systemu o nazwie taoizm. Oznacza sztukę i naukę życia w harmonii z naturą i otoczeniem człowieka. Od sześciu tysięcy lat Chińczycy stosują feng shui do budowy domów, ogrodów i miast. Współczesne wieżowce w Hongkongu i Szanghaju też powstają z użyciem reguł tej sztuki. W odróżnieniu od ludzi Zachodu dla mieszkańców Dalekiego Wschodu ważna jest nie tylko materia, ale przede wszystkim płynna energia oraz „siła życiowa”. Ludzie Azji patrzą na swoje miasta nie tylko przez ich powłokę materialną (wizualną), ale również poprzez przepływ energii (Qi) oraz zmianę (I Ching). Energia wypływa oraz przepływa przez nas, przez budynki, miasto. Qi łączy materię ożywioną i nieożywioną. Kluczowe w feng shui zasady Yin i Yang opisują przyporządkowanie wszystkich rzeczy i istot żywych. Yin i Yang są sobie przeciwstawne, a jednocześnie stale uzupełniają się, znajdują się w ciągłym dynamicznym procesie zmian i równowagi. Symbolicznie Yin i Yang przedstawia się jako dwie ryby wpisane w okrąg podzielony krzywą w kształcie litery „S”.

Graficzne przedstawienie Yin i Yang w feng shui

W filozofii dalekowschodniej zjawiska przyrody wynikają z wzajemnego oddziaływania „pięciu żywiołów” (ziemia, drewno, ogień, metal, woda). Są one nie tylko materią, ale jednocześnie siłami i symbolami. Te żywioły oddziałują na nasze domy, ogrody i miasta. Ich różne części magazynują bądź wysyłają energię. Jest jeszcze wiele innych znaczeń, choćby związanych z ośmioma kierunkami świata. Przygotowując się do tych zajęć warto poprosić uczniów, aby skorzystali wcześniej ze źródeł internetowych i zapoznali się z zasadami feng shui odnoszącymi się do symboliki i kształtowania przestrzeni. Przyda się to w późniejszej analizie przestrzeni naszego miasta.

Proponuję uczniom, aby poszukali skojarzeń symboliki Yin-Yang z cechami lewobrzeżnej i prawobrzeżnej Warszawy. Niech przywołają w pamięci własne doświadczenia z „podróży za rzekę” (niezależnie od tego, po której stronie Wisły mieszkają). Można wskazać też wiele ciekawych debat na temat odmienności prawo- i lewobrzeżnej Warszawy, które przetoczyły się przez stołeczną prasę. Zwracam uwagę, że dużą rolę we wzajemnym postrzeganiu „warszawiaków lewobrzeżnych i prawobrzeżnych” odgrywają stereotypy, szczególnie podatni na nie mogą być uczniowie (dużą

rolę odgrywać tutaj może miejsce zamieszkania uczniów i lokalizacja ich szkoły). Zabawmy się w skojarzenia związane z dwiema częściami miasta: Lewą – Prawą, Warszawą na lewym brzegu Wisły – Warszawą na prawym brzegu Wisły. Wykorzystajmy do tego zasady Yin i Yang.

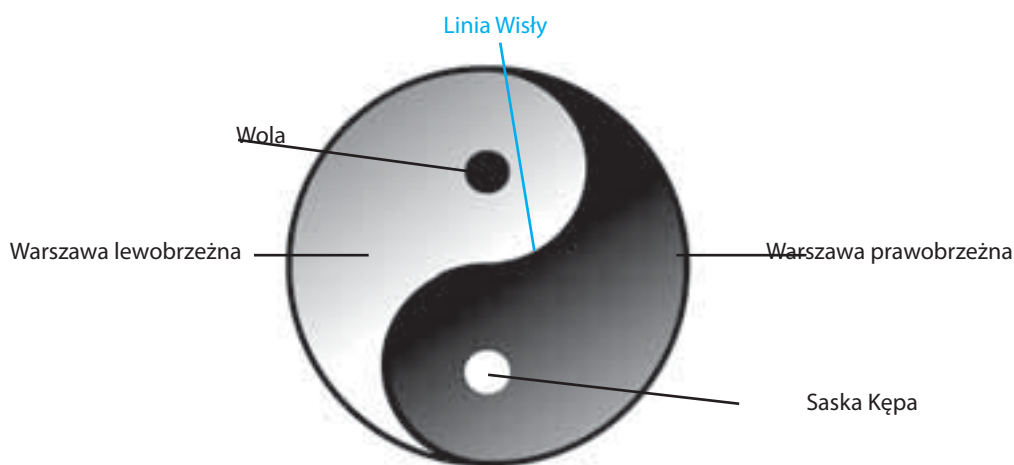
W symbolice Yang-Yin możemy wyróżnić wiele cech odnoszących się do jednego i drugiego znaku, w uproszczeniu można je opisać w sposób następujący przeciwstawienia i dopełnienia ►język polski:

YANG	YIN
męski	żeński
jaskrawe	stonowane
ruch	spokój
szybkie	wolne
niebo	ziemia
aktywne	bierno
wysokie	niskie
twarde	miękkie
gorące	zimne
przód	tył
słodkie	kwaśne
pobudzony	wyciszony
światło	cień

Zastanówmy się, które z wymienionych cech mogą symbolizować Pragę, a które lewobrzeżną Warszawę. Czy obu częściom przestrzeni miasta jesteśmy skłonni przypisać te same cechy, czy też ich rozkład jest przeciwstawny (czyli w dalekowschodnim rozumieniu – uzupełniający).

Ważną częścią omawianej symboliki jest to, że Yang zawiera część Yin i odwrotnie – Yin ma w sobie cząstkę Yang. Która część Pragi swoimi cechami pasuje bardziej do lewobrzeżnej Warszawy niż do macierzystej części miasta? I równocześnie, która lewobrzeżna część bardziej pasuje do tej prawobrzeżnej?

Przyjmując wstępnie, że lewobrzeżna Warszawa to Yang, a Praga to Yin, można dostrzec, że częścią Yin na lewym brzegu jest Wola (podobna do Pragi, ale położona z dala od niej), natomiast enklawę lewobrzeżnej Yang na Pradze może być Saska Kępa. Wskazywać na to może zarówno substancja materialna (urbanistyczno-architektoniczna), jak i charakter społeczności zamieszkują-

Graficzne przedstawienie warszawskiego feng shui

cych te rejon miasta. Poniższy schemat ma znaczenie jedynie skojarzeniowe, a nie wartościujące. Należy pamiętać, że wyniki badań percepcji przestrzeni własnego miasta przez jego mieszkańców wskazują na bardzo różne, często stereotypowe, postrzeganie poszczególnych dzielnic Warszawy. Wyraźne są również silne związki emocjonalne z własnymi osiedlami i rejonami miasta (mniejszymi niż administracyjne dzielnice).

Poproś uczniów, aby określili cechy charakterystyczne dla obu części miasta (prawej i lewej) dotyczące wszelkiego rodzaju kwestii, wpisując je do porządkującej tabeli, którą przykładowo poniżej zacząłem wypełniać.

Cechy dwóch części miasta	
Warszawa lewobrzeżna	Warszawa prawobrzeżna
Centrum dużego biznesu	Centrum drobnego handlu
Duża część ludności napływowej	Duża część ludności osiadłej
Betonowe brzegi Wisły	Naturalne brzegi Wisły
Przejścia podziemne	Podwórka
.....

Na podstawie zbioru cech przypisanych obu częściom miasta uczniowie klasyfikują je odpowiednio jako Yang lub Yin i uzasadniają decyzję.

DZIAŁAM

Na całym świecie poszczególne części miast różnią się od siebie. Niekiedy mamy po kilka „miast” bardzo się od siebie różniących w jednym mieście. W niektórych z nich rzeka wyraźnie dzieli miasto na dwie różniące się części, jak w Kijowie, Budapeszcie czy Szanghaju. W większości miast rzeka jest elementem łączącym, integrującą osią. Takie są Rzym, Berlin, Paryż, Londyn, Praga czy Moskwa. Co więc można uczynić, aby obie części Warszawy, zachowując swoją specyfikę, mogły bardziej się przenikać, komunikować ze sobą, wymieniać wartościami.

Najważniejsza odpowiedź to – budować powiązania fizyczne (mosty) i kulturowe, społeczne czy ekonomiczne łączące nie tyle oba brzegi rzeki, ile przestrzenie leżące po obu stronach Wisły. Ponadto warszawiacy muszą mieć więcej powodów do przebywania nad rzeką. Co możemy zrobić jako nauczyciele? Organizować edukacyjne wycieczki na drugi brzeg, prowadzić warszawianistyczne dyskusje z uczniami, być częścią warszawskiego lobby dążącego do zbliżenia obu części miasta. Niniejsza propozycja zajęć jest rodzajem „twórczego oddalenia od problemu” poprzez wykorzystanie elementów chińskiej sztuki feng shui. Chińczycy, Japończycy, Koreańczycy, Tybetańczycy patrzący na Warszawę z pewnością powiedzieliby, że pozytywna energia przepływa przez miasto wraz z Wisłą, świadczy o tym zarówno kręty kształt rzeki, jej dziki charakter, zmienność stanów wody, nieprzewidziany skutek tworzenia piaszczystych łach itd. Są też w niej „zatrute strzały” (zła energia) – ujścia kolektorów ściekowych, ostrogi w nurcie rzeki. Osobna sprawa to mosty, najczęściej nie korespondujące z rzeką, wysoko zawieszane, o ostrych kształtach, oderwane od brzegów (z wyjątkiem Świętokrzyskiego), trudno dostępne dla pieszych. Ale Gruba Kaśka i Chudy Wojtek, przez swój kształt i wkomponowanie w rzekę raczej nie zaburzają przepływu dobrej energii.

Rozmawiam z uczniami na temat przepływów między dwiema częściami miasta, w poprzek rzeki. Co stanowi korytarze dobrej energii, a co bramy „zatrutych strzał”? To może być ciekawa i odkrywczą dyskusja dla wszystkich.

Podsumowanie lekcji

Zadaję pytanie: czy i jak mieszkańcy miasta i jego władze mogą tworzyć strumienie pozytywnej energii przepływającej przez miasto? To jest możliwe. Takim przykładem są m.in. coraz liczniejsze ogólnodostępne biegi uliczne, masy krytyczne kajakarzy i rowerzystów. Feng shui mówi nam, że obie części Yin i Yang są równoprawne i uzupełniające się, tak jak obie części Warszawy. Ważne są dobre energetycznie miejsca tworzące relacje między obu częściami. Trochę takich „czułych” (emocjonalnie akceptowanych przez mieszkańców) miejsc w ostatnim czasie powstało, dobre przykłady na styku warszawskich Yin i Yang to m.in. nowa Biblioteka Uniwersytecka (z dachu której można patrzeć na rzekę i jej praski brzeg), „Czuły Barbarzyńca” (łączy żywoły kawiarni, księgarni, miejsca imprez kulturalnych i spotkań ludzi), budowane Centrum Nauki Kopernik (które pozwoli na eksperymenty z materią i energią). Prawdopodobnie pozytywną energię wysyłały też różowe jelonki nad rzeką. Twórzmy więc kolejne okazje do pozytywnych przepływów.

Mirosław Sielatycki

geograf

e-mail: msielatycki@warszawa.um.gov.pl